

॥ तैत्तिरीय ब्राह्मणम् ॥

॥ प्रथमः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः ॥

अङ्गिरसो वै स॒त्रमा॑सत। तेषां पृ॒श्निर्घर्म॑धुगा॑सीत्।
सर्जी॑षेणाजीवत्। तै॑ऽब्रुवन्। कस्मै॒ नु स॒त्रमा॑स्महे। ये॑ऽस्या
ओष॑धीर्न ज॒नया॑म॒ इति॑। ते दि॒वो वृ॑ष्टि॒मसृ॑जन्त। याव॑न्तः
स्तो॒का अ॒वाप॑द्यन्त। ताव॑न्ती॒रोष॑धयोऽजायन्त। ता जा॒ताः
पि॒तरो॑ वि॒षेणा॑लिम्पन्॥१॥

तासां॑ञ्ज॒ग्ध्वा रु॒प्यन्त्यै॑त्। तै॑ऽब्रुवन्। क इ॒दमि॒त्थम॑क॒रिति॑।
व॒यं भा॑ग॒धेय॑मिच्छ॒माना॒ इति॑ पि॒तरो॑ऽब्रुवन्। कि॒र्वा
भा॑ग॒धेय॑मिति॑। अ॒ग्नि॒होत्र॑ ए॒व नोऽप्य॑स्त्वि॒त्य॑ब्रुवन्। तेभ्य॑
ए॒तद्भा॑ग॒धेय॑ं प्राय॑च्छन्। यद्धु॒त्वा नि॒मार्ष्टि॑। ततो॒ वै त
ओष॑धीरस्वदयन्। य ए॒वं वेद॑॥२॥

स्वद॑न्तेऽस्मा॒ ओष॑धयः। ते व॒त्समु॑पावा॑सृजन्। इ॒दन्नो
ह॒व्यं प्र॑दा॒पये॑ति। सो॑ऽब्रवी॒द्वरं॑ वृ॒णै। दश॑ मा॒ रात्री॑र्जा॒तन्न
दो॑हन्। आ॒स॒ङ्ग॒वं मा॒त्रा स॒ह च॑रा॒णीति॑। तस्मा॑द्व॒त्सञ्जा॑त॒न्दश॑
रात्री॑र्न दु॑हन्ति। आ॒स॒ङ्ग॒वं मा॒त्रा स॒ह च॑रति। वा॒रेवृ॑त॒ः
ह्य॑स्य। तस्मा॑द्व॒त्स॑ स॒ः सृ॑ष्ट॒धय॑ रु॒द्रो घा॑तु॒कः। अति॑ हि
स॒न्धान्ध॑यति॥३॥

प्रजापतिरग्निमसृजत। तं प्रजा अन्वसृज्यन्त। तमभाग
उपास्त। सोऽस्य प्रजाभिरपाक्रामत्। तमवरुरुत्समानोऽन्वैत्।
तमवरुधन्नाशक्रोत्। स तपोऽतप्यत। सोऽग्निरुपांरमतातापि
वै स्य प्रजापतिरिति। स रराटादुदमृष्ट॥४॥

तद्धृतमभवत्। तस्माद्यस्य दक्षिणतः केशा उन्मृष्टाः।
ताऽयेष्ठलक्ष्मी प्राजापत्येत्याहुः। यद्रराटादुदमृष्ट। तस्माद्रराटे
केशा न सन्ति। तदग्नौ प्रागृह्णात्। तद्विचिकित्सत्। जुहवानी
३ मा हौषा ३ मिति। तद्विचिकित्सायै जन्म। य एवं
विद्वान् विचिकित्सति॥५॥

वसीय एव चेतयते। तं वाग्भ्यवदञ्जुहुधीति। सोऽब्रवीत्।
कस्त्वमसीति। स्वैव ते वागित्यब्रवीत्। सोऽजुहोत्स्वाहेति।
तत्स्वाहाकारस्य जन्म। य एवङ्स्वाहाकारस्य जन्म वेद।
करोति स्वाहाकारेण वीर्यम्। यस्यैवं विदुषः स्वाहाकारेण
जुहति॥६॥

भोगायैवास्य हुतं भवति। तस्या आहुत्यै पुरुषमसृजत।
द्वितीयमजुहोत्। सोऽश्वमसृजत। तृतीयमजुहोत्। स
गामसृजत। चतुर्थमजुहोत्। सोऽविमसृजत। पञ्चममजुहोत्।
सोऽजामसृजत॥७॥

सोऽग्निरभिभेत्। आहुतीभिर्वै माऽऽप्नोतीति। स प्रजापतिं
पुनः प्राविशत्। तं प्रजापतिरब्रवीत्। जायस्वेति। सोऽब्रवीत्।
किं भागधेयमभि जनिष्य इति। तुभ्यमेवेदं हूयाता

इत्य॑ब्रवीत्। स ए॒तद्भा॑ग॒धेय॑म॒भ्य॑जायत। यद॑ग्नि॒होत्र॑म्॥८॥

तस्मा॑दग्नि॒होत्र॑मुच्यते। तद्धू॑यमा॒नमा॑दित्यो॑ऽब्रवीत्। मा हौ॑षीः।
उ॒भयो॑र्वे॒ न॑वे॒तदि॑ति। सो॑ऽग्नि॒र॑ब्रवीत्। क॒थन्नो॑ होष्य॒न्तीति॑।
सा॒यमे॒व तु॒भ्यं जु॒हुवन्। प्रा॒तर्म॒ह्यमि॑त्य॒ब्रवीत्। तस्मा॑द॒ग्नये॑
सा॒य९ हू॑यते। सू॒र्याय॑ प्रा॒तः॥९॥

आ॒ग्नेयी॑ वै रा॒त्रिः। ऐ॒न्द्रम॑हः। यदनु॑दि॒ते सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑हुयात्।
उ॒भय॑मे॒वाग्ने॒य९ स्या॑त्। उ॒दि॑ते सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑होति। तथा॒ग्नये॑
सा॒य९ हू॑यते। सू॒र्याय॑ प्रा॒तः। रा॒त्रिं वा अ॒नु प्र॒जाः प्र जा॑यन्ते।
अ॒ह्ना प्र॑ति॒ तिष्ठ॑न्ति। यत्सा॒यं जु॑होति॥१०॥

प्रे॒व तेन॑ जायते। उ॒दि॑ते सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑होति। प्रत्ये॒व तेन॑
तिष्ठ॑ति। प्र॒जाप॑ति॒रका॒मय॑त् प्रजा॒येये॑ति। स ए॒तद॑ग्नि॒होत्रं
मि॑थुनम॒पश्य॑त्। तदु॒दि॑ते सूर्ये॑ऽजु॒होत्। यजु॑षाऽन्यत्।
तूष्णी॑म॒न्यत्। ततो॑ वै स प्राजा॑यत। यस्यै॒वं वि॒दुष॑ उ॒दि॑ते
सूर्ये॑ऽग्नि॒होत्रं जु॑हति॥११॥

प्रे॒व जा॑यते। अथो॒ यथा॒ दिवा॑ प्रजा॒नन्ने॑ति। ता॒दृगे॒व तत्।
अथो॒ खल्वा॑हुः। यस्य॒ वै द्वौ पु॑ण्यौ गृ॒हे वस॑न्तः। यस्तयो॑र॒न्य९
रा॒धय॑त्य॒न्यन्। उ॒भौ वा॒व स तावृ॑च्छतीति। अ॒ग्निं वा॒वादि॑त्यः
सा॒यं प्र वि॑शति। तस्मा॑द॒ग्निर्दूरान्न॑क्त॒न्ददृ॑शे। उ॒भे हि तेज॑सी
सं प॒द्ये॑ते॥१२॥

उ॒द्यन्तं॑ वा॒वादि॑त्यम॒ग्नि॒रनु॑ स॒मारो॑हति। तस्मा॑द्धूम ए॒वाग्ने॑र्दि॒वा
दद॑शे। यद॒ग्नये॑ सा॒यं जु॑हुयात्। आ सूर्या॑य वृश्च्ये॒त। यत्सूर्या॑य
प्रा॒तर्जु॑हुयात्। आऽग्नये॑ वृश्च्ये॒त। दे॒वता॑भ्यः स॒मद॑न्दध्यात्।
अ॒ग्नि॒ज्योति॑र्ज्योतिः सूर्यः स्वा॒हेत्ये॒व सा॒यं हो॑त॒व्यम्। सूर्यो॑
ज्योति॑र्ज्योति॒रग्निः स्वा॒हेति॑ प्रा॒तः। तथो॒भाभ्या॑ं सा॒यं
हू॑यते॥१३॥

उ॒भाभ्या॑ प्रा॒तः। न दे॒वता॑भ्यः स॒मद॑न्दधाति। अ॒ग्नि॒ज्योति॑रित्या॒ह।
अ॒ग्निर्वै रे॑तो॒धाः। प्र॒जा ज्योति॑रित्या॒ह। प्र॒जा ए॒वास्मै॑ प्र
ज॑नयति। सूर्यो॑ ज्योति॑रित्या॒ह। प्र॒जास्वे॒व प्रजा॑तासु रेतो॑
दधाति। ज्योति॑र॒ग्निः स्वा॒हेत्या॒ह। प्र॒जा ए॒व प्रजा॑ता अ॒स्यां
प्रति॑ष्ठापयति॥१४॥

तू॒ष्णीमु॑त्तरा॒माहु॑तिं जुहोति। मि॒थुन॑त्वाय प्रजा॑त्यै।
यदु॑दि॒ते सूर्ये॑ प्रा॒तर्जु॑हुयात्। यथाऽति॑थये प्र॒द्वुता॑य
शू॒न्याया॑वस॒थाया॑हार्यं॑ ह॒रन्ति॑। ता॒दृगे॒व तत्। क्वाह॑
तत॑स्तद्भव॒तीत्या॑हुः। यत्स न वेद॑। यस्मै॑ तद्ध॒रन्तीति॑।
तस्मा॑द्यदौष॒सं जुहोति॑। तदे॒व संप्र॑ति। अथो॒ यथा
प्रा॒र्थमौष॑सं प॒रिवे॒वेष्टि॑। ता॒दृगे॒व तत्॥१५॥

अमृष्टं विचिकित्संति जुह्वन्त्यजामसृजताग्निहोत्रं सूर्याय प्रातर्जुहोति जुह्वति संपद्यंते हूयते स्थापयति

संप्रति द्वे च॥२॥ [२]

रु॒द्रो वा ए॒षः। यद॒ग्निः। प॒त्नी स्था॒ली। यन्मध्ये॑ऽग्नेर॒धि॒श्रये॑त्।

रुद्राय॒ पत्नी॒मपि॑ दध्यात्। प्र॒मायु॑का स्यात्। उदी॒चोऽङ्गा॑रान्नि॒रूह्याधि॑
श्रयति। पत्न्यै॑ गोपी॒थाय॑। व्य॒न्तान्क॑रोति। तथा॒
पत्न्य॑प्र॒मायु॑का भवति॥१६॥

घ॒र्मो वा ए॒षोऽशा॑न्तः। अ॒हर॑हः प्र वृ॒ज्यते। यद॑ग्नि॒होत्र॑म्।
प्रति॑षि॒श्वेत्प॒शुका॑मस्य। शा॒न्तमि॑व हि प॒शव्य॑म्। न
प्रति॑षि॒श्वेद्ब्र॒ह्मव॑र्च॒सका॑मस्य। समि॑द्धमि॒व हि ब्र॑ह्मव॒र्चस॑म्।
अथो॒ खलु॑। प्र॒ति॒षिच्य॑मे॒व। यत्प्र॑ति॒षिच्य॑ति॥१७॥

तत्प॑शव्यम्। य॒ज्ञुहो॑ति। तद्ब्र॑ह्मव॒र्चसि॑। उ॒भय॑मे॒वाकः॑।
प्रच्यु॑तं वा ए॒तद॑स्मा॒ल्लोका॑त्। अ॒ग॒त॒न्दे॒वलो॒कम्। यच्छ्रु॑तं
ह॒विरन॑भिघा॒रित॑म्। अ॒भि द्यो॑तयति। अ॒भ्ये॒वैन॑द्वारयति।
अथो॑ दे॒वत्रै॒वैन॑द्रमयति॥१८॥

पर्य॑ग्नि करोति। रक्ष॑सा॒मप॑हत्यै। त्रिः पर्य॑ग्नि करोति।
त्र्या॑वृद्धि य॒ज्ञः। अथो॑ मे॒ध्य॒त्वाय॑। यत्प्रा॒चीन॑मु॒द्वास॑येत्।
यज॑मानं शु॒चाऽर्प॑येत्। यद॑क्षि॒णा। पि॒तृदे॒वत्य॑ः स्यात्।
यत्प्र॒त्यक्॥१९॥

पत्नी॑ः शु॒चाऽर्प॑येत्। उ॒दी॒चीन॑मु॒द्वास॑यति। ए॒षा वै
दै॒वमनु॑ष्याणां शान्ता दिक्। तामे॒वैन॑द॒नूद्वास॑यति शान्त्यै।
व॒र्त्म करोति॑। य॒ज्ञस्य॑ सन्तत्यै। निष्ट॑पति। उपै॒व तत्स्त्वृ॑णाति।
च॒तुरु॑न्नयति। चतु॑ष्पादः प॒शवः॑॥२०॥

प॒शूने॒वाव॑रुन्धे। सर्वा॑न्पू॒र्णानु॑न्नयति। सर्वे॒ हि पु॒ण्या रा॒द्धाः।

अ॒नू॒च उ॒न्नय॑ति। प्र॒जाया॑ अ॒नू॒ची॒न॒त्वाय॑। अ॒नू॒च्ये॒वास्य॑
प्र॒जाऽर्धु॑का भवति। संमृ॑शति॒ व्यावृ॑त्यै। नाहो॑ष्यन्नुप॑ सादयेत्।
यदहो॑ष्यन्नुपसा॒दये॑त्। यथा॒ऽन्यस्मा॑ उपनि॒धाय॑॥२१॥

अ॒न्यस्मै॑ प्र॒यच्छ॑ति। ता॒दृगे॒व तत्। आ॒ऽस्मै॑ वृश्चे॒त।
यदे॒व गा॒र्हप॑त्येऽधि श्रय॑ति। तेन॑ गा॒र्हप॑त्यं प्रीणाति।
अ॒ग्नि॒र॒बिभे॑त्। आहु॑तयो॒ माऽत्ये॑ष्यन्तीति॑। स ए॒ताः
स॒मिध॑मपश्यत्। तामा॑ऽधत्त। ततो॒ वा अ॒ग्नावाहु॑तयोऽध्रियन्त॥२२॥

यदे॒नः स॒मय॑च्छत्। तत्स॒मिधः॑ स॒मित्व॑म्। स॒मिध॒मा
द॑धाति। स॒मे॒वैनं॑ यच्छति। आहु॑तीना॒न्धृत्यै॑। अथो॑
अ॒ग्नि॒हो॒त्रमे॒वेध्म॑वत्करोति। आहु॑तीनां॒ प्रति॑ष्ठित्यै। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑
वदन्ति। यदे॒काः स॒मिध॑मा॒धाय॑ द्वे आहु॑ती जुहोति॑। अथ॒
कस्याः॑ स॒मिधि॑ द्वितीया॒माहु॑तिं जुहोतीति॑॥२३॥

यद्वे स॒मिधा॑वा द॒ध्यात्। भ्रातृ॑व्यमस्मै जनयेत्। ए॒काः
स॒मिध॑मा॒धाय॑। यजु॑षा॒ऽन्यामाहु॑तिं जुहोति। उ॒भे ए॒व
स॒मिद्वि॑ती आहु॑ती जुहोति। नास्मै॒ भ्रातृ॑व्यञ्जनयति।
आदी॑प्तायां जुहोति। स॒मिद्ध॑मिव॒ हि ब्र॑ह्मवर्च॒सम्। अथो॑
यथाऽति॑थिं॒ ज्योति॑ष्कृत्वा प॒रि वेवै॑ष्टि। ता॒दृगे॒व तत्।
च॒तु॒रु॒न्नय॑ति। द्विर्जु॑होति। तस्मा॑द्वि॒पाच्चतु॑ष्पादमत्ति। अथो॑
द्वि॒पद्ये॒व चतु॑ष्पदः॒ प्रति॑ ष्ठापयति॥२४॥

भवति॒ प्रति॑ष्विति॒ गम॑यति॒ प्रत्य॑क्पु॒शवं॑ उपनि॒धायो॑ध्रियन्तेति॒ तच्च॒त्वारि॑ च॥३॥

उ॒त्त॒राव॑ती॒ध्वे दे॒वा आहु॑तिमजु॒हवुः। अवा॑चीमसु॒राः। ततो॑

दे॒वा अ॒भ॒वन्। प॒राऽसु॑राः। य॒ङ्क्ना॒मये॑त् व॒सी॒यान्त॑स्या॒दिति॑।
कनी॑य॒स्तस्य॒ पूर्वं॑ हु॒त्वा। उ॒त्तरं॑ भू॒यो जु॑हुयात्। ए॒षा वा
उ॒त्तरा॑व॒त्याहु॑तिः। ता॒न्दे॒वा अ॑जुहवुः। त॒तस्ते॑ऽभ॒वन्॥ २५॥

यस्यै॒वं जु॑ह॒ति। भ॒वत्ये॒व। य॒ङ्क्ना॒मये॑त् पापी॑यान्त॑स्या॒दिति॑।
भू॒य॒स्तस्य॒ पूर्वं॑ हु॒त्वा। उ॒त्तरं॑ङ्कनी॑यो जुहुयात्। ए॒षा वा
अ॒वा॒च्याहु॑तिः। ता॒मसु॑रा अजुहवुः। त॒तस्ते॑ प॒राऽभ॒वन्।
यस्यै॒वं जु॑ह॒ति। प॒रै॒व भ॑वति॥ २६॥

हु॒त्वोप॑ सा॒दय॒त्यजा॑मित्वा॒य। अथो॒ व्यावृ॑त्त्यै। गा॒रह॑प॒त्यं
प्रती॑क्षते। अ॒न॒नु॒ध्या॒यिन॑मे॒वेन॑ करोति। अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्य॒ वै
स्था॒णुर॑स्ति। तं य ऋ॒च्छेत्। य॒ज्ञ॒स्था॒णुमृ॑च्छेत्। ए॒ष वा
अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्य॑ स्था॒णुः। य॒त्पूर्वा॑ऽऽहु॑तिः। तां यदु॒त्तर॑या॒ऽभि
जु॑हुयात्॥ २७॥

य॒ज्ञ॒स्था॒णुमृ॑च्छेत्। अ॒ति॒हाय॒ पूर्वा॑माहु॑तिं जुहोति।
य॒ज्ञ॒स्था॒णुमे॒व परि॑ वृणक्ति। अथो भ्रातृ॑व्यमे॒वाप्त्वाऽति॑
क्राम॑ति। अ॒वा॒चीन॑ सा॒यमु॑प॒मार्ष्टि॑। रे॒तं ए॒व तद॑धाति।
ऊ॒र्ध्वं प्रा॒तः। प्र ज॑नयत्ये॒व तत्। ब्र॒ह्म॒वा॒दिनो॑ वदन्ति।
च॒तु॒रु॒न्नय॑ति॥ २८॥

द्विर्जु॑होति। अथ कं द्वे आहु॑ती भवतु इति। अ॒ग्नौ वै॑श्वान॒र
इति॑ ब्रूयात्। ए॒ष वा अ॒ग्निर्वै॑श्वान॒रः। यद्वा॑ह॒णः। हु॒त्वा द्विः
प्राश्ना॑ति। अ॒ग्नावे॒व वै॑श्वान॒रे द्वे आहु॑ती जुहोति। द्विर्जु॑होति।

द्विर्निर्माष्टि। द्विः प्राश्नाति॥२९॥

षट्पदन्ते। षड्वा ऋतवः। ऋतूनेव प्रीणाति। ब्रह्मवादिनो
वदन्ति। किं देवत्यमग्निहोत्रमिति। वैश्वदेवमिति
ब्रूयात्। यद्यजुषा जुहोति। तदैन्द्राग्रम्। यत्तूष्णीम्।
तत्प्राजापत्यम्॥३०॥

यन्निर्माष्टि। तदोषधीनाम्। यद्वितीयम्। तत्पितृणाम्।
यत्प्राश्नाति। तद्गर्भाणाम्। तस्माद्गर्भा अनश्नन्तो वर्धन्ते।
यदाचामति। तन्मनुष्याणाम्। उदङ्घर्यावृत्याचामति॥३१॥

आत्मनो गोपीथाय। निर्णेनेक्ति शुद्धौ। निष्टपति स्वगाकृत्यै।
उद्दिशति। सप्तर्षीनेव प्रीणाति। दक्षिणा पर्यावर्तते। स्वमेव
वीर्यमनु पर्यावर्तते। तस्मादक्षिणोऽर्ध आत्मनो वीर्यावत्तरः।
अथो आदित्यस्यैवावृतमनु पर्यावर्तते। हुत्वोप समिन्धे॥३२॥

ब्रह्मवर्चसस्य समिद्धौ। न बर्हिरनु प्र हरेत्। असंस्थितो वा
एष यज्ञः। यदग्निहोत्रम्। यदनु प्रहरेत्। यज्ञं विच्छिन्द्यात्।
तस्मान्नानु प्रहृत्यम्। यज्ञस्य सन्तत्यै। अपो नि नयति।
अवभृथस्यैव रूपमकः॥३३॥

अभवन्भवति जुहुयान्नयति माष्टि द्विः प्राश्नाति प्राजापत्यमाचामतीत्येऽकः॥४॥ [४]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति। अग्निहोत्रप्रायणा यज्ञाः। किंप्रायणमग्निहोत्रमिति
वत्सो वा अग्निहोत्रस्य प्रायणम्। अग्निहोत्रं यज्ञानाम्। तस्य
पृथिवी सदः। अन्तरिक्षमाग्नीद्धम्। द्यौरहविर्धानम्। दिव्या

आपः प्रोक्षणयः। ओषधयो बर्हिः॥३४॥

वनस्पतय इध्मः। दिशः परिधयः। आदित्यो यूपः। यजमानः
पशुः। समुद्रोऽवभृथः। संवत्सरः स्वंगाकारः। तस्मादाहिताग्नेः
सर्वमेव बर्हिष्यन्दत्तं भवति। यत्सायं जुहोति। रात्रिमेव तेन
दक्षिण्यां कुरुते। यत्प्रातः॥३५॥

अहरेव तेन दक्षिण्यं कुरुते। यत्ततो ददाति। सा दक्षिणा।
यावन्तो वै देवा अहुतमादन्। ते पराऽभवन्। त एतदग्निहोत्रं
सर्वस्यैव संमवदायाजुहवुः। तस्मादाहुः। अग्निहोत्रं वै देवा
गृहाणां निष्कृतिमपश्यन्निति। यत्सायं जुहोति। रात्रिया एव
तद्धुताद्याय॥३६॥

यजमानस्यापराभावाय। यत्प्रातः। अहं एव तद्धुताद्याय।
यजमानस्यापराभावाय। यत्ततोऽश्नाति। हुतमेव तत्। द्वयोः
पर्यसा जुहुयात्पशुकामस्य। एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्। य
एवं वेद। प्र प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते॥३७॥

इमामेव पूर्वया दुहे। अमूमुत्तरया। अधिश्रित्योत्तरमा
नयति। योनावेव तद्रेतः सिञ्चति प्रजनने। आज्येन
जुहुयात्तेजस्कामस्य। तेजो वा आज्यम्। तेजस्यैव भवति।
पर्यसा पशुकामस्य। एतद्वै पशूनां रूपम्। रूपेणैवास्मै
पशूनवरुन्धे॥३८॥

प॒शु॒मा॒ने॒व भ॑वति। द॒ध्ने॒न्द्रि॒यका॑मस्य। इ॒न्द्रि॒यं वै दधि॑।
इ॒न्द्रि॒या॒व्ये॒व भ॑वति। य॒वा॒ग्वा॑ ग्राम॑कामस्योष॒धा वै म॑नुष्याः।
भा॒ग॒धे॒ये॒नै॒वास्मै॑ स॒जा॒तान॑व रुन्धे। ग्रा॒म्ये॒व भ॑वति। अ॒यं॒ज्ञो
वा ए॒षः। योऽ॒सामा॑॥३९॥

च॒तु॒रु॒न्नय॑ति। च॒तु॒रक्ष॑रं रथ॒न्त॒रम्। र॒थ॒न्त॒रस्यै॑ष वर्णः।
उ॒प॒री॒व ह॑रति। अ॒न्त॒रि॒क्षं वा॑मदे॒व्यम्। वा॑मदे॒व्यस्यै॑ष वर्णः।
द्वि॒र्जु॒होति॑। द्य॒क्षरं॑ बृ॒हत्। बृ॒हत् ए॒ष वर्णः॑। अ॒ग्नि॒हो॒त्रमे॒व
तत्साम॑न्वत्करोति॥४०॥

यो वा अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्यो॑प॒सदो॑ वेद॑। उ॒पै॒नमु॑प॒सदो॑ नमन्ति।
वि॒न्दत॑ उप॒स॒त्तार॑म्। उ॒न्नी॒योप॑ सादयति। पृ॒थि॒वीमे॒व
प्री॑णाति। हो॒ष्यन्नु॑प॒साद॑यति। अ॒न्त॒रि॒क्षमे॒व प्री॑णाति।
हु॒त्वोप॑ सादयति। दि॒वंमे॒व प्री॑णाति। ए॒ता वा
अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्यो॑प॒सदः॑॥४१॥

य ए॒वं वेद॑। उ॒पै॒नमु॑प॒सदो॑ नमन्ति। वि॒न्दत॑ उप॒स॒त्तार॑म्।
यो वा अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्या॑श्रा॒वितं॑ प्र॒त्याश्रा॑वितुं॒ हो॒ता॑रं
ब्र॒ह्माणं॑ व॒षट्कारं॑ वेद॑। तस्य॒ त्वे॒व हु॑तम्। प्रा॒णो वा
अ॒ग्नि॒हो॒त्रस्या॑श्रा॒वितम्। अ॒पा॒नः प्र॒त्याश्रा॑वितम्। म॒नो हो॒ता॑।
चक्षु॑र्ब्र॒ह्मा। नि॒मेषो॑ व॒षट्कारः॑॥४२॥

य ए॒वं वेद॑। तस्य॒ त्वे॒व हु॑तम्। सा॒यं या॒वा॑नश्च॒ वै दे॒वाः
प्रा॑त॒र्या॒वा॑णश्चा॒ग्नि॒हो॒त्रिणो॑ गृ॒हमा॑गच्छन्ति। तान् यन्न त॒र्पये॑त्।

प्र॒जयाँ॑ऽस्य प॒शुभिर्वि तिष्ठे॑रन्। यत्त॒र्पये॑त्। तृ॒प्ता ए॑नं प्र॒जयाँ
प॒शुभिस्त॑र्पयेयुः। स॒जूर्दे॑वैः सा॒यं याव॑भि॒रिति॑ सा॒यं
संमृ॑शति। स॒जूर्दे॑वैः प्रा॒तर्याव॑भि॒रिति॑ प्रा॒तः। ये चै॒व दे॒वाः
सा॒यं यावा॑नो॒ ये च॑ प्रा॒तर्यावा॑णः॥४३॥

ताने॒वोभया॑ऽस्तर्पयति। त ए॑नन्तृ॒प्ताः प्र॒जयाँ प॒शुभिस्त॑र्पयन्ति।
अ॒रु॒णो ह॑ स्मा॒हौप॑वेशिः। अ॒ग्नि॒हो॒त्र ए॒वाह॑ः सा॒यंप्रा॑त॒र्वज्रं
भ्रातृ॑व्येभ्यः प्र ह॑रामि। तस्मा॒न्मत्पा॑पीया॒सो भ्रातृ॑व्या इति।
च॒तु॒रु॒न्नय॑ति। द्वि॒र्जु॒होति॑। स॒मित्स॑प्त॒मी। स॒प्तप॑दा श॒क्ररी।
शा॒क्रो वज्रः॑। अ॒ग्नि॒हो॒त्र ए॒व तत्सा॑यंप्रा॒तर्वज्रं॑ यज॑मानो
भ्रातृ॑व्याय॒ प्र ह॑रति। भव॑त्या॒त्मना॑। पराँ॑ऽस्य॒ भ्रातृ॑व्यो
भव॑ति॥४४॥

ब॒रुहिः प्रा॑तर॒हुताद्या॑य जायते रु॒न्धेऽस्मा॑ क॒रोत्ये॒ता वा अ॑ग्निहोत्रस्यो॒पसदो॑ वष॒ट्कारश्च॑ प्रा॒तर्यावा॑णो
वज्र॒स्त्रीणि॑ च॥५॥

[५]

प्र॒जाप॑तिर॒काम॑यता॒त्मन्व॑न्मे जाये॒तेति॑। सौ॑ऽजुहोत्।
तस्मा॑त्मन्वद॒जाय॑त। अ॒ग्निर्वा॒युरा॑दित्यः। तै॑ऽब्रुवन्।
प्र॒जाप॑तिर॒हौषी॑दा॒त्मन्व॑न्मे जाये॒तेति॑। तस्य॑ व॒यम॑जनिष्महि।
जाय॑तान्न आ॒त्मन्व॑दिति॒ तै॑ऽजुहवुः। प्रा॒णाना॑म॒ग्निः। त॒नुवै॑
वा॒युः॥४५॥

चक्षु॑ष आ॒दित्यः॑। तेषा॑ऽहु॒ताद॑जायत॒ गौरे॒वा। तस्यै॒
पय॑सि॒ व्याय॑च्छन्त। मम॑ हु॒ताद॑जनि॒ ममे॑ति। ते
प्र॒जाप॑तिं प्र॒श्नमा॑यन्। स आ॑दि॒त्योऽग्नि॑म॒ब्रवी॑त्। य॒तरो॑

नो जयात्। तन्नौ सहासदिति। कस्यै कोऽहौषीदिति
प्रजापतिरब्रवीत्कस्यै क इति। प्राणानामहमित्यग्निः॥४६॥

तनुवा अहमिति वायुः। चक्षुषोऽहमित्यादित्यः। य एव
प्राणानामहौषीत्। तस्य हुतादजनीति। अग्नेरहुतादजनीति।
तदग्निहोत्रस्याग्निहोत्रत्वम्। गौर्वा अग्निहोत्रम्। य एव
वेद गौरग्निहोत्रमिति। प्राणापानाभ्यामेवाग्निः समर्धयति।
अव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति॥४७॥

य एवं वेद। तौ वायुरब्रवीत्। अनु मा भजतमिति।
यदेव गार्हपत्येऽधिश्चित्याहवनीयमभ्युद्धवान्। तेन त्वां
प्रीणानित्यब्रूताम्। तस्माद्यद्गार्हपत्येऽधिश्चित्याहवनीयमभ्युद्धवति।
वायुमेव तेन प्रीणाति। प्रजापतिर्देवताः सृजमानः। अग्निमेव
देवतानां प्रथममसृजत। सोऽन्यदालुम्यमवित्वा॥४८॥

प्रजापतिमभि पर्यावर्तत। स मृत्योरबिभेत्। सोऽमुमादित्यमात्मनो
निरमिमीत। तं हुत्वा पराङ्मर्यावर्तत। ततो वै स
मृत्युमपाजयत्। अप मृत्युं जयति। य एवं वेद।
तस्माद्यस्यैवं विदुषः। उत्तैकाहमुत ब्रह्म जुह्वति।
हुतमेवास्य भवति। असौ ह्यादित्योऽग्निहोत्रम्॥४९॥

तनुवै वायुरग्निर्भवत्यवित्वा भवत्येकं च॥६॥

[६]

रौद्रङ्गविं। वायव्यमुपसृष्टम्। आश्विनन्दुह्यमानम्।
सौम्यन्दुग्धम्। वारुणमधि श्रितम्। वैश्वदेवा भिन्दवः।
पौष्णमुदन्तम्। सारस्वतं विष्यन्दमानम्। मैत्रं शरः।

धातुरुद्वांसितम्। बृहस्पतेरुन्नीतम्। सवितुः प्र क्रान्तम्।
द्यावापृथिव्यं हियमाणम्। ऐन्द्राग्रमुपसन्नम्। अग्नेः
पूर्वाऽऽहुतिः। प्रजापतेरुत्तरा। ऐन्द्रं हुतम्॥५०॥

उद्वांसितं सप्त च॥७॥ [७]

दक्षिणत उपं सृजति। पितृलोकमेव तेन जयति। प्राचीमा
वर्तयति। देवलोकमेव तेन जयति। उदीचीमावृत्य
दोग्धि। मनुष्यलोकमेव तेन जयति। पूर्वा दुह्याञ्छेष्टस्य
ज्यैष्ठिनेयस्य। यो वा गतश्रीः स्यात्। अपरौ दुह्यात्कनिष्ठस्य
कानिष्ठिनेयस्य। यो वा बुभूषेत्॥५१॥

न सं मृशति। पापवस्यसस्य व्यावृत्त्यै। वायव्यं वा
एतदुपसृष्टम्। आश्विनन्दुह्यमानम्। मैत्रन्दुग्धम्। अर्यम्णा
उद्वांस्यमानम्। त्वाष्ट्रमुन्नीयमानम्। बृहस्पतेरुन्नीतम्। सवितुः
प्रक्रान्तम्। द्यावापृथिव्यं हियमाणम्॥५२॥

ऐन्द्राग्रमुप सादितम्। सर्वाभ्यो वा एष देवताभ्यो जुहोति।
योऽग्निहोत्रं जुहोति। यथा खलु वै धेनुन्तीर्थे तर्पयति।
एवमग्निहोत्री यजमानन्तर्पयति। तृप्यति प्रजयां पशुभिः।
प्र सुवर्गं लोकं जानाति। पश्यति पुत्रम्। पश्यति पौत्रम्। प्र
प्रजयां पशुभिर्मिथुनैर्जायते। यस्यैवं विदुषोऽग्निहोत्रं जुह्वति।
य उ चैनदेवं वेद॥५३॥

बुभूषेद्वियमाणं जायते द्वे च॥८॥ [८]

त्रयो वै प्रैयमेधा आसन्। तेषाञ्चिरेकोऽग्निहोत्रमजुहोत्।
द्विरेकः। सकृदेकः। तेषां यस्त्रिरजुहोत्। स ऋचाऽजुहोत्।
यो द्विः। स यजुषा। यः सकृत्। स तूष्णीम्॥५४॥

यश्च यजुषाऽजुहोद्यश्च तूष्णीम्। तावुभावार्धुताम्।
तस्माद्यजुषाऽऽहुतिः पूर्वा होतव्या। तूष्णीमुत्तरा। उभे
एवर्धा अवरुन्धे। अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निः स्वाहेति सायं
जुहोति। रेतं एव तद्वधाति। सूर्यो ज्योतिर्ज्योतिः! सूर्यः
स्वाहेति प्रातः। रेतं एव हितं प्र जनयति। रेतो वा एतस्य
हितन्न प्र जायते॥५५॥

यस्याग्निहोत्रमहुतं सूर्योऽभ्युदेति। यद्यन्ते स्यात्। उन्नीय
प्राङ्मुद्रावेत्। स उपसाद्यातमितोरासीत्। स यदा ताम्येत्।
अथ भूः स्वाहेति जुहुयात्। प्रजापतिर्वै भूतः। तमेवोपासरत्।
स एवैनन्तत् उन्नयति। नार्तिमार्च्छति यजमानः॥५६॥

तूष्णीञ्जायते यजमानः॥९॥ [९]

यदग्निमुद्धरति। वसंवस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे
जुहति। वसुष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। निहितो
धूपायञ्छेते। रुद्रास्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति।
रुद्रेष्वेवास्याग्निहोत्रं हुतं भवति। प्रथममिध्ममर्चिरा लभते।
आदित्यास्तर्ह्यग्निः॥५७॥

तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। आदित्येष्वेवास्याग्निहोत्रं

हुतं भवति। सर्व एव सर्वश इध्म आदीप्तो भवति। विश्वे देवास्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। विश्वेष्वेवास्य देवेष्वग्निहोत्रं हुतं भवति। नितरामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव भवति। इन्द्रस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। इन्द्र एवास्यग्निहोत्रं हुतं भवति॥५८॥

अङ्गारा भवन्ति। तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदैति। प्रजापतिस्तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। प्रजापतावेवास्यग्निहोत्रं हुतं भवति। शरोऽङ्गारा अध्यूहन्ते। ब्रह्म तर्ह्यग्निः। तस्मिन् यस्य तथाविधे जुहति। ब्रह्मन्नेवास्यग्निहोत्रं हुतं भवति। वसुषु रुद्रेष्वदित्येषु विश्वेषु देवेषु। इन्द्रे प्रजापतौ ब्रह्मन्। अपरिवर्गमेवास्यैतासु देवतासु हुतं भवति। यस्यैवं विदुषोऽग्निहोत्रं जुहति। य उ चैनदेवं वेद॥५९॥

आदित्यास्तर्ह्यग्निर्इन्द्र एवास्यग्निहोत्रं हुतं भवति देवेषु चत्वारि च (यदग्निनिहितः प्रथमं सर्व एव नितरामङ्गाराः शरोऽङ्गारा ब्रह्म वसुष्वष्टौ ॥)॥१०॥

[१०]

ऋतन्त्वा सत्येन परिषिञ्चामीति सायं परिषिञ्चति। सत्यन्त्वर्तेन परिषिञ्चामीति प्रातः। अग्निर्वा ऋतम्। असावादित्यः सत्यम्। अग्निमेव तदादित्येन सायं परिषिञ्चति। अग्निनाऽऽदित्यं प्रातः सः। यावदहोरात्रे भवतः। तावदस्य लोकस्य। नार्तिर्न रिष्टिः। नान्तो न पर्यन्तोऽस्ति। यस्यैवं विदुषोऽग्निहोत्रं जुहति। य उचैनदेवं

वेद॥६०॥

अस्ति द्वे च॥११॥ [११]

अङ्गिरसः प्रजापतिरग्निः रुद्र उत्तरावतीं ब्रह्मवादिनोऽग्निहोत्रप्रायणा
यज्ञाः प्रजापतिरकामयतात्मन्वद्रौद्रङ्गविं दक्षिणतस्त्रयो वै
यदग्निमृतन्त्वा सत्येनैकादश॥११॥

अङ्गिरसः प्रैव तेन पशूनेव यन्निमार्ष्टि यो वा
अग्निहोत्रस्योपसदो दक्षिणतष्पष्टिः॥६०॥

अङ्गिरसो य उचैनदेवं वेद॥

हरिः ओम्॥

इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः
प्रपाठकः समाप्तः॥

This PDF was downloaded from <http://stotrasamhita.github.io>.

GitHub: <http://stotrasamhita.github.io> | <http://github.com/stotrasamhita>

Credits: <http://stotrasamhita.github.io/about/>